

УДК:627:338.47:005.414(477)

ПРОБЛЕМИ ТА ПОТЕНЦІЙНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ

А.С. Карамушко, студентка IV курсу факультету менеджменту, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя.

С.М. Богданов, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

Незадовільний стан вітчизняної складової внутрішнього водного транспорту України, як високотехнологічної частини транспортної системи призводить до невідповідності даної галузі європейським вимогам. Проблематика розвитку внутрішнього водного транспорту ґрунтується на відсутності комплексного підходу щодо забезпечення його виходу з застою. Предметом дослідження є загальний стан внутрішніх водних шляхів України. Метою статті є аналіз сучасного ринку перевезень водним транспортом України, аналіз проблем його функціонування та виявлення можливих перспектив його розвитку з метою збільшення обсягів перевезення. Базовими принципами дослідження виступають системний та порівняльний методи, використані інституціональний та структурно-функціональний підходи. Як висновок висвітлюються проблеми діяльності галузі та формується набір заходів щодо його подальшого розвитку. Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні результатів дослідження у вигляді методичних розробок та практичних рекомендацій в управлінні підприємствами водного транспорту в контексті його відповідності міжнародним стандартам.

Ключові слова: річкові порти, вантажоперевезення, транзитний потенціал, пропускна спроможність, судноплавство, внутрішній водний транспорт, річковий транспорт.

Постановка проблеми. У багатьох країнах світу річковий транспорт відіграє важливу роль в економічній діяльності держав, задовольняючи потреби у перевезенні вантажів і пасажирів. Порівнюючи водний транспорт з іншими видами перевезень, він є у п'ятеро ефективніший залізничного транспорту та удесятеро – автомобільного, при цьому забезпечує найнижчу собівартість вантажних перевезень у перерахунку на одну умовну тонну вантажу, що обумовлює перспективність його розвитку і потенційну можливість суттєво наростити своє представництво на ринку вантажних і пасажирських перевезень України. Ефективність функціонування річкового транспорту є невід'ємною складовою економіки України та частиною сталого розвитку усієї транспортної системи. Однак, на жаль, сучасний стан водних шляхів України не відповідає потребам держави у повноцін-

ному використанні всіх складових його економічного потенціалу. Дана ситуація та існуючі проблеми потребують кардинальних змін як на державному рівні, так і в структурі управління перерозподілу вантажопотоків у державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сучасного стану та перспектив розвитку ринку перевезень водним транспортом України активно вивчали такі вітчизняні науковці, як: Боняр С.М., Гладка І.В., Горошко К.О., Коба В.Г., Коба О.В., Мельник О.В., Наумов В.Б., Новікова А.М., Шкляр В.В. тощо.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Головна ціль статті полягає у ґрунтовному аналізі стану сучасного ринку перевезень водним транспортом України, визначенні проблем, стратегічних напрямів розвитку та заходів щодо їх реалізації.

Виклад основних результатів. Добре відомо, що водні перевезення є гідною альтернативою іншим видам транспорту. Більше того, вони мають шанс стати їх доповненням в ланцюгу поставок з метою зменшення витрат на організацію доставки вантажів. Українські внутрішні водні шляхи України є одними з найбільших серед країн Європи. Загальна протяжність досягає 3162,8 км шляхів, серед яких річкові шляхи – 2664,5 км, морські – 498,3 км.

Основними судоходними річками України є Дніпро, Дунай та Південний Буг, при

цьому, прямий та опосередкований вихід до річки Дніпро мають 19 областей України.

На Дніпрі розташовані більш ніж 50 терміналів, 6 судохідних шлюзів та 9 річних портів. Однак, незважаючи на наявний потенціал, для розвитку транспортного сполучення за допомогою річкового транспорту в Україні перевозиться лише 0,5% товарів.

Серед країн ЄС цей показник доходить до 16,3% – в Болгарії, 12,3% – в Німеччині.

У цілому в країнах ЄС цей показник становить 6,7% (див. рис. 1).

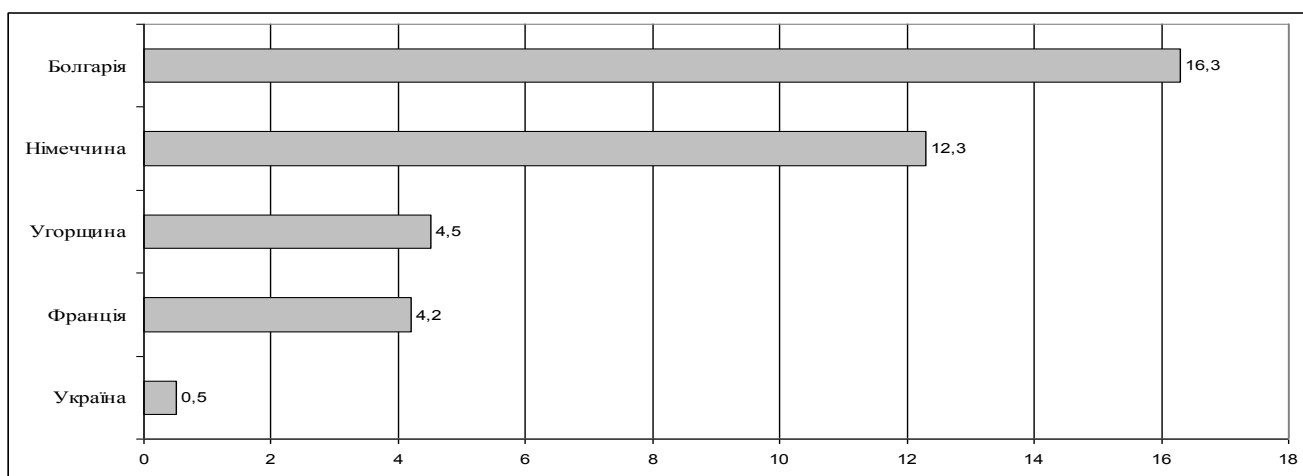

Рис.1 Питома вага вантажоперевезень у загальному обсязі внутрішніх вантажоперевезень, %

Згідно із статистичними даними [3], наведеними в табл. 1, ринок річкових перевезень України знаходиться у кризовому стані. Так, загальні обсяги вантажних перевезень

скоротилися протягом 2006–2016 року на 9713 тис. тонн, що становить 75,5%, тобто у 4 рази.

Таблиця 1

Перевезення вантажів річковим транспортом України (2006-2016 рр.)

Рік	Обсяги перевезень, тис. тонн	Зменшено порівняно з попереднім роком, %	Збільшено порівняно з попереднім роком, %
2006	12868,6	–	–
2007	14297,1	–	11,1
2008	15120,6	–	5,8
2009	11293,5	25,3	–
2010	5145,5	54,4	–
2011	6989,5	–	35,8
2012	5720,9	18,2	–
2013	4294,7	25	–
2014*	2840,5	34	–
2015*	3144,8	–	10,7
2016*	3155,5	–	0,3

*Примітка: без урахування тимчасово окупованої Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Слід зазначити, що починаючи з 2010 року, в Україні перестали здійснювати транзитні вантажоперевезення, хоча саме вони відігравали важливу роль в економіці країни. Зниження обсягів транзиту виникло через зменшення обсягів зовнішньої торгівлі основних країн – власників транзитних вантажів унаслідок глобальної кризи та через їх переорієнтацію в обхід України, зокрема через прибалтійські порти [5].

Особлива роль українських портів визнається тим, що вони можуть бути повноцінними учасниками логістичних систем. Згідно з статистичними даними таблиці 2, річкові пасажирські перевезення у внутрішньому сполученні, що зазвичай склали переважну частку (понад 98%), скоротилася у 4 рази (з 2247,6 тис. пас. до 550,8 тис. пас.) [3]

Таблиця 2
Перевезення пасажирів річковим транспортом України (2006-2016 рр.)

Рік	Кількість пасажирів, тис	Зменшено порівняно з попереднім роком, %
2006	2247,6	–
2007	2021,9	10
2008	1851,6	8,4
2009	1551,8	16,2
2010	1511,6	2,6
2011	985,2	34,8
2012	962,8	2,3
2013	722,7	25
2014*	631,1	12,7
2015*	565,1	10,5
2016*	550,8	2,5

*Примітка: без урахування тимчасово окупованої Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Дані таблиць демонструють не лише зменшення попиту на ринку вантажних та пасажирських перевезень протягом десятиліття, а й зменшення пропозиції на них, оскільки держава перестала проявляти інтерес до вказаного виду транспорту, розвиток сфери опинився некерованим, без будь-якого державного управління та регулювання.

Використання потенціалу річкового транспорту в повному обсязі потребує кардинально нових стратегій в управлінні, починаючи від змін нормативно-правової бази до залучення інвестицій. Проаналізувавши статистичні показники, можна узагальнити негативні

чинники, які провокують занепад водного транспорту України:

1. Зменшення капітальних інвестицій у сферу, що виводить з ладу роботу більшості підприємств на ринку річкових перевезень;

2. Ігнорування існуючої пропускнуої спроможності внутрішніх водних шляхів, що у висновку зменшує використання усього потенціалу річкового транспорту та призводить до занепаду прибережних територій на знищенню транспортної інфраструктури у цілому;

3. Скорочення фінансування сервісного обслуговування основних судноплавних маршрутів та гідротехнічних споруд;

4. Відсутність єдиного реєстру суден України, що сповільнює формування умов для реєстрації суден під українським прапором та не дозволяє у повній мірі розвивати вітчизняне суднобудування;

5. Застаріле базове законодавство, що регулює розвиток річкового транспорту України (Закон України «Про транспорт», також у сфері керуються «Статутом внутрішнього водного транспорту СРСР» 1963 року) сповільнює процеси реформування та відродження річкового судноплавства;

6. Гальмування прийняття законопроекту про внутрішній водний транспорт, який проходить доопрацювання та погодження, стримує розвиток воднотранспортної сфери, зокрема портової інфраструктури, терміналів, шлюзів, каналів, інших гідротехнічних споруд та прилеглих земель;

7. Відсутність автоматизації, що є перешкодою до залучення інвесторів з експортно-імпортними вантажами;

8. Спроби реєструвати придатні до експлуатації судна не під українським прапором;

9. Неврегульованість відносин між власниками приватних річкових портів та органами державної влади щодо встановлення зборів і плат, зокрема за користування гідротехнічними спорудами загального користування, утримання акваторії портів, лоцманське проведено суден, а також немає спеціальних механізмів регулювання діяльності зацікавлених сторін шляхом визначення чітких функцій та відповідальності цих сторін, що приз-

водить до не виправданих додаткових витрат як держави, так і суб'єктів господарювання, створює умови для зловживань;

10. Серйозна конкуренція з боку залізничного та автомобільного транспорту, що виникла внаслідок переключення підприємців на перевезення дрібних партій вантажів власним або найманим автомобільним транспортом, а великих партій вантажів – на залізничний транспорт у зв'язку із встановленням на залізничні вантажні перевезення занижених регульованих тарифів під тиском великих виробників металургійної та хімічної продукції та відставанням їх індексацій від темпу зростання цін;

11. Проблеми пов'язані з безпекою судноплавства на основних річкових напрямках України, можливість виникнення аварійних ситуацій.

Для відродження судноплавства та підвищення потенціалу річкового транспорту як економічного та екологічно чистого виду перевезень, необхідно впровадження європейських норм і стандартів, а ринку перевезень водним транспортом України, першочерговими є наступні завдання:

1. Розробка довгострокового плану розвитку річкового транспорту України, яка буде включати в себе комплексний підхід до підвищення ефективності функціонування галузі, сприятиме відкриттю внутрішніх водних шляхів України для проходу суден під прапорами іноземних держав, оновлення і модернізацію технічного, вантажного і пасажирського національного річкового флоту, розвиток річкової інфраструктури, забезпечення безпеки судноплавства тощо;

2. Розроблення та внесення на погодження КМУ проекту Закону України «Про Міжнародний реєстр суден України», який стане інструментом повернення українського флоту під український прапор та створить умови для відновлення вітчизняного суднобудування;

3. Впровадження сучасних стандартів безпеки судноплавства внутрішніми водними шляхами, наближення до вимог, які застосовуються в країнах ЄС, активізація співпраці з

міжнародними організаціями з питань внутрішнього водного транспорту.

4. Створення національного реєстру гідротехнічних споруд України;

5. Запровадження механізмів залучення інвестицій у розвиток галузі, зокрема річкових портів та терміналів;

6. Розробка плану входження ділянок річок Дунай та Дніпро в систему транс'європейської транспортної мережі TEN-T та розширення мережі мультимодальних перевезень суднами типу «ріка-море»;

7. Проведення реконструювання суднопіднімальних споруд Запорізького та Херсонського судноремонтно-суднобудівного заводів, окремих об'єктів на Київському судноремонтно-суднобудівному заводі, Чернігівській і Дніпропетровській ремонтно-експлуатаційних базах флоту, трикамерному судноплавному шлюзі в Запоріжжі;

8. Оснащення портів автоматизованими системами та комплексами, що дозволить скоротити простоювання суден та розвинути відомчі причали;

9. Створення спеціалізованих навчальних закладів, які б займалися підготовкою кадрів для річкового флоту;

10. Відновлення іміджу річкових перевезень, що дозволить галузі бути конкурентоспроможною порівняно з іншими видами транспорту.

Висновки. Розвиток внутрішнього водного транспорту України нині залишається в незадовільному стані і є однією з основних причин нестабільності перевезень та встановлення тісних взаємозв'язків в організації доставки вантажів, що впливає на неякісне та досить дороге транспортне обслуговування населення.

Крім того, внутрішня ситуація України приходить до суттєвого зниження конкурентоспроможних позицій на міжнародному ринку транспортних перевезень. Усунення так званих «вузьких місць» на внутрішніх водних шляхах не може відбутися без підтримки держави та розробки численних нормативно-правових документів й рекомендацій у сфері судноплавства і перевезення вантажів.

Для того, щоб максимально ефективно розкрити переваги річкового транспорту, і, відповідно, збільшити обсяги вантажних і пасажирських перевезень, необхідно мати чіткий план дій, визначити на державному рівні конкретні стратегічні цілі у короткостроковій та середньостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Боняр С.М., Валявська Н.О. Зацікавленість підприємств у підвищенні конкурентоспроможності внутрішніх водних шляхів України. // Водний транспорт: збірник наукових праць Київської державної академії водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного. – К.: КДАВТ, 2015. – № 2 (23). – С. 97–103.

2. Офіційний сайт АСК «Укррічфлот» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrriichflot.com/ru/novosti/ukrrechflot-iniciiruet-pereraspredelenie-gruzopotoka-v-gosudarstve-.html>

3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

4. Інформаційно-довідковий сайт «Україна» / Транспорт. Морський і річковий транспорт. України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://proukraine.net.ua/transport/water_transport/water_transport.htm

5. Коба В. Г., Коба О. В., Боняр С. М. Розвиток ринку перевезень водним транспортом України в умовах економічної кризи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua

6. Національний інститут стратегічних досліджень. Розвиток річкового транспорту у контексті реалізації євроінтеграційних планів України. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1763/>

REFERENCES:

1. Bonyar, S.M/ and Valiavska N.O. (2015), “The interest of enterprises in increasing the competitiveness of Ukraine's inland waterways”. *Vodnyj transport: zbirnyk naukovykh prats' Kyivs'koi derzhavnoi akademii vodnoho transportu*

imeni het'mana Petra Konashevycha-Sahajdachnoho, issue 2 (23), pp. 97-103.

2. Official site of Ukrriichflot ASC (2015), [Online], available at: <http://www.ukrriichflot.com/ru/novosti/ukrrechflot-iniciiruet-pereraspredelenie-gruzopotoka-v-gosudarstve-.html> (Accessed 10 October 2017)

3. State Statistics Service of Ukraine, [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 25 October 2017), (In Ukrainian).

4. Information Site “Ukraine” (2014), Transport. Sea and river transport of Ukraine, [Online], available at: http://proukraine.net.ua/transport/water_transport/water_transport.htm (Accessed 25 October 2017), (In Ukrainian).

5 Koba V. H., Koba O. V. and Boniar S. M. (2015), “Development of the market of transportation by water transport of Ukraine in the conditions of the economic crisis”, [Online], available at: www.nbu.gov.ua (Accessed 25 October 2017).

6. National Institute for Strategic Studies (2014), Development of river transport in the context of implementation of European integration plans of Ukraine, Analytical note, [Online], available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/1763/> (Accessed 25 October 2017).

А.С. Карамушко, студентка IV курса факультета менеджмента, Запорожский национальный университет, г. Запорожье.

С.Н. Богданов, кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры предпринимательства, менеджмента организаций и логистики, Запорожский национальный университет, г. Запорожье.

ПРОБЛЕМЫ И ПОТЕНЦИАЛЬНЫЕ ПУТИ РАЗВИТИЯ ВОДНОГО ТРАНСПОРТА УКРАИНЫ

Неудовлетворительное состояние отечественной составляющей внутреннего водного транспорта Украины, как высокотехнологичной части транспортной системы приводит к несоответствию данной отрасли европейским требованиям. Проблематика развития внутреннего водного транспорта основывается на

отсутствии комплексного подхода по обеспечению его выхода из застоя. Предметом исследования является общее состояние внутренних водных путей Украины.

Целью статьи является анализ современного рынка перевозок водным транспортом Украины, анализ проблем его функционирования и выявления возможных перспектив его развития с целью увеличения объемов перевозки. Базовыми принципами исследования выступают системный и сравнительный методы, использованные институциональный и структурно-функциональный подходы. Как вывод освещаются проблемы деятельности отрасли и формируется набор мероприятий по его дальнейшему развитию. Практическое значение полученных результатов заключается в использовании результатов исследования в виде методических разработок и практических рекомендаций в управлении предприятиями водного транспорта в контексте соответствия международным стандартам.

Ключевые слова: речные порты, грузоперевозки, транзитный потенциал, пропускная способность, судоходство, внутренний водный транспорт, речной транспорт.

ALINA KARAMUSHKO, 4rd year student of the Department of Management, Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya, Ukraine

SERGEY BOGDANOV, candidate of Economic Sciences, associate professor, associate professor of the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya, Ukraine

PROBLEMS AND POTENTIAL WAYS OF WATER TRANSPORT DEVELOPMENT IN UKRAINE

Purpose

The purpose of the article is to analyze the current market of water transport in Ukraine, analyze the problems of its functioning and identify possible prospects for its development with the aim of increasing the volume of transportation.

Design/methodology/approach

The basic principles of the research are systematic and comparative methods, institutional

and structural-functional approaches have been used.

Findings

The article analyses the problems, which have led to a loss of river transport's competitiveness compared to other modes of transport. This has caused many switching cargo from the river transport on rail and road in recent years. For the revival for inland waterways navigation of Ukraine and improving the capacity of river transport (economic and ecological mode of transport), it is necessary to take measures to withdraw it from stagnating and ensure further growth of river traffic. The subject of the study is the general state of inland waterways of Ukraine. The purpose of the article is to analyze the current market of water transport in Ukraine, analyze its functioning and identify possible prospects for its development in order to increase the volume of transportation.

Research limitations/implications

The paper clearly provides direction for strategic development of waterways taking into account the specific features of the development activity in Ukraine.

Originality/value

Such knowledge will help to increase the competitiveness of the Ukrainian economy and accelerate the process of integrating the country into the world economy. Further research on the development of waterways is significantly actualized in the process of Ukraine's integration into the world economy.

Keywords: river ports, cargo transportation, transit potential, throughput, shipping, inland water transport, river transport.